

«ΕΠΙΔΗΜΙΕΣ» ΚΑΙ «ΚΟΡΟΝΟΪΟΙ» ΓΙΑ ΠΑΣΑ ΧΡΗΣΗ

Αντιφατικά πράγματα συμβαίνουν με την «επιδημία» του κορονοϊού. Η μήπως όχι; Το κινεζικό κράτος έκανε πάταγο με την υπόθεση, σκηνοθετώντας σκηνικά τρόμου και αυταρχισμού σε περιφέρειες της επικράτειάς του, με καραντίνες, κλείσιμο εργοστασίων, απαγόρευση μετακινήσεων κλπ. Τα υπόλοιπα καπιταλιστικά κράτη κρατούν χαμηλούς τόνους, συνιστώντας ψυχραιμία. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας δεν δείχνει ιδιαίτερα θερμός με το ζήτημα. Στην Ελλάδα, ο ίδιος ο πρωθυπουργός συναντήθηκε στις 24 Φεβρουαρίου με τους διευθυντές των ιδιωτικών τηλεοπτικών καναλιών, για «να κάνουν μια συζήτηση περί κορονοϊού», ώστε «να ρίξουν τους τόνους» (το δεύτερο θέμα συζήτησης αφορούσε το μεταναστευτικό και τους δήμους).¹ Από την άλλη όμως, το ελληνικό κράτος αποφάσισε για ανεξιχνίαστους λόγους (ή όχι και τόσο, όπως θα δούμε στη συνέχεια), να ακυρώσει τα καρναβάλια σε δήμους ανά την επικράτεια. Βέβαια, παρά τις κρατικές παραιτήσεις για ψυχραιμία, ένας μικρός πανικός επικράτησε σε τούτη τη χώρα με μάσκες κι αντισηπτικά που ξεπουλήθηκαν, ράφια με μακαρόνια, όσπρια και άλευρα που σχεδόν λεηλατήθηκαν, αλλά ας μην μας αποπροσανατολίζουν εδώ οι πανικόβλητοι *survivor* συμπολίτες μας.

Τα πραγματικά αιτία ανησυχίας, κατά τα συνήθη, ελλοχεύουν στα ψιλά γράμματα της επικαιρότητας. Εκεί όπου για την «επιδημία του κορονοϊού» μιλούν, μέσω των μίντια, με μεγαλύτερη ειλικρίνεια οι κρατικοί αξιωματούχοι και τα αφεντικά μας. Για παράδειγμα, δείτε την παρακάτω δημοσίευση σχετικά με τις επιπτώσεις του κορονοϊού στην ελληνική οικονομία: «Οι ακυρώσεις τουριστών από Κίνα έχουν ξεπεράσει το 70%, ενώ οι επιπτώσεις στα λιμάνια από τη μείωση της μεταφοράς των εμπορευμάτων είναι για την ώρα ελεγχόμενες»,² «σημειώνεται ότι ο φιλόδοξος στόχος του υπουργείου Τουρισμού για 500.000 τουρίστες από την Κίνα έχει εκ των πραγμάτων μετατεθεί για το 2021».³ Πράγματι, τα ελληνικά αφεντικά ανησυχούν. Όχι βέβαια για τις βλακείες περί μολυσματικών ιών, αλλά για τις εκατοντάδες χιλιάδες Κινέζους τουρίστες που έχουν προς το παρόν υποστεί απαγόρευση εξόδου από τη χώρα και δεν θα καταθέσουν κινεζικό χρήμα στις ταμειακές μηχανές τους. Ανησυχούν, επίσης, «ελεγχόμενα» για τη μείωση της μεταφοράς εμπορευμάτων που καταφτάνουν καθημερινά στον Πειραιά. Ανήσυχα βέβαια είναι και τα αφεντικά εκτός Ελλάδας, αφού «η εξάπλωση της επιδημίας του κορονοϊού τροφοδοτεί πλέον φόβους για οικονομική ζημιά ανάλογη με αυτήν που γνώρισε η παγκόσμια οικονομία αμέσως μετά το κραχ του 2008».⁴ Αν μέχρι στιγμής καταλαβαίνουμε σωστά, τα κράτη εκτός Κίνας δείχνουν στραβωμένα με την κινεζική διαχείριση της επιδημίας. Εδώ λοιπόν, στον κόσμο του κεφαλαίου, τα πράγματα είναι σοβαρά. Και μιας και ο κόσμος των αφεντικών κάθεται καθημερινά πάνω στο σβέρκο εργατών και εργατριών, ανησυχούμε πράγματι για το τι σ' αλήθεια συμβαίνει.

Ε, λοιπόν, συμβαίνουν πολλά! Μόνο που τα όσα τραγικά διαδραματίζονται γύρω από την υπόθεση του «κορονοϊού», δεν έχουν καμία απολύτως σχέση με τα καπρίτσια μικροοργανισμών που μεταλλάσσονται. Εδώ έχουμε να κάνουμε με τα καπρίτσια των καπιταλιστικών κρατών που τρώγονται αναμεταξύ τους σα λυσασμένοι σκύλοι, καθώς η καπιταλιστική κρίση φουντώνει και βαθιάίνει, σέρνοντας κι εμάς σ' αβυσσαλέα βάθη της. Στα όσα ακολουθούν, θα εστιάσουμε στη διαχείριση της επιδημίας του κορονοϊού. Θα προσπαθήσουμε να δείξουμε ότι στην παρούσα συγκυρία, η επιδημία του κορονοϊού λειτουργεί ως εργαλείο πολλαπλής χρήσης από μεριάς των καπιταλιστικών κρατών. Εργαλείο για την εξωτερική πολιτική τους, εργαλείο για την εθνική τους οικονομία και τα εμπορικά τους ισοζύγια και παράλληλα, εργαλείο για τη διαχείριση διαφόρων εσωτερικών τους ζητημάτων.

ΕΝΑ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Είναι προφανές ότι η σχέση μεταξύ των θανάτων από κορονοϊό στην Κίνα και των μέτρων που επέβαλε το κινεζικό κράτος στο εσωτερικό του για την αντιμετώπιση της επιδημίας ήταν παντελώς δυσανάλογη. Εργοστάσια, επιχειρήσεις, καταστήματα, κινηματογράφοι, θέατρα, σχολεία στην κινεζική περιφέρεια Χουμπέι και την πρωτεύουσά της Γουχάν, όπου εκδηλώθηκαν τα πρώτα «κρούσματα» του κορονοϊού, έκλεισαν με εντολή των κινεζικών αρχών. Με άλλα λόγια, το κινεζικό

κράτος αποφάσισε να παγώσει τη διόλου ασήμαντη (όπως μάθαμε κατόπιν) οικονομία μιας κινεζικής του περιφέρειας για έναν περίπου μήνα, να δυσαρεστήσει τα αφεντικά της, να κλείσει τους εργάτες και τις εργάτριες στα σπίτια τους στερώνοντας τους μισθούς, να επιβάλει απαγόρευση μετακινήσεων και μείωση της μεταφοράς εμπορευμάτων από και προς την Κίνα. Για όσα σ' αλήθεια διαδραματίστηκαν στην καθημερινότητα εκεί, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε και πολλά –η απόσταση που μας χωρίζει είναι αχανής και οι μεσολαβήσεις στην πληροφόρηση εκτενείς. Ας δούμε όμως το πώς σχολίασαν μη Κινέζοι ενδιαφερόμενοι την καραντίνα που επέβαλε το κινεζικό κράτος στην άγνωστη μέχρι πρότινος περιφέρεια Χουμπέι:

Ο κοροναϊός έπληξε την παγκόσμια οικονομία σε τρία κύματα: το άμεσο, έπληξε την κινεζική εσωτερική κατανάλωση, καθώς εκατοντάδες εκατομμυρίων ανθρώπων ακύρωσαν τα ταξιδιωτικά πλάνα τους για τις διακοπές του κινεζικού Νέου Έτους. Εστιατόρια, εμπορικά κέντρα, κινηματογράφοι, θέατρα άδειασαν ξαφνικά. Ταυτόχρονα, το κύμα έπληξε και αμερικανικές εταιρείες, όπως η Starbucks και η Walmart, οι οποίες έχουν στηρίξει σημαντικά την ανάπτυξη τους στην Κίνα. [...] Το δεύτερο κύμα έπληξε την εργασία. Τα περισσότερα εργοστάσια έκλεισαν. [...] Αλυσίδες συναρμολόγησης στην αυτοκινητοβιομηχανία σε Ιαπωνία και Νότια Κορέα έχουν ήδη αναστείλει προσωρινά τις δραστηριότητές τους, λόγω έλλειψης εξαρτημάτων που παράγονταν στην Κίνα. 450 αμερικανικές εταιρείες προμηθεύονται υλικά αποκλειστικά από την επαρχία Χουμπέι.⁵

Ένα αδιόρατο νήμα συνδέει την επαρχία Χουμπέι με την παγκόσμια οικονομία. Αυτή η άγνωστη μέχρι πρότινος περιφέρεια, και η πρωτεύουσά της Γουχάν των 11 εκατομμυρίων κατοίκων, δεν είναι μια ξεχασμένη από το θεό επαρχία, όπου άνθρωποι τρώνε νυχτερίδες σε βρώμικες λαϊκές αγορές και μοιραία κατανατούν «νοσηροί». Εδώ μιλάμε για μια βιομηχανική περιοχή όπου κινεζικές και μη κινεζικές επιχειρήσεις αποσπούν καθημερινά υπεραξία από εκατομμύρια υποτιμημένους προλετάριους, μια περιοχή όπου καθημερινά παράγονται εμπορεύματα και πρώτες ύλες για να μεταφερθούν και να πωληθούν εντός κι εκτός Κίνας. Ναι, σωστά θα υποθέταμε από το παραπάνω απόσπασμα ότι η ανησυχία που διακατέχει τον συγγραφέα δεν είναι τόσο για την παγκόσμια οικονομία γενικώς ούτε για την κινεζική οικονομία ειδικώς, όσο για συγκεκριμένες εθνικές οικονομίες, σαν αυτή π.χ. των 450 αμερικανικών εταιρειών. Ας δούμε ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα από τα σχετικά δημοσιεύματα:

Η αλυσίδα καφέ Starbucks έχει ήδη κλείσει πάνω από το 50% των περίπου 4.300 καταστημάτων της στην Κίνα, που είναι η δεύτερη σε μέγεθος αγορά της και προβλέπει μείωση των εσόδων της. Εκτιμά πως τα έσοδά της θα μειώνονται κατά 25 εκατ. δολάρια για κάθε εβδομάδα που παραμένουν κλειστά τα καταστήματά της. Η Yum China Holdings, η κινεζική που ελέγχει τις KFC, Pizza Hut Taco Bell και McDonald's στην Κίνα έχει επίσης κλείσει πολλά καταστήματά της, όπως και η μητρική της αλυσίδα λιανικού εμπορίου H&M και του ομίλου Ingka Group, που ελέγχει τα καταστήματα IKEA στην Κίνα.⁶

Είναι σαφές ότι η κινεζική διαχείριση της επιδημίας καταλήγει να έχει σοβαρές μη κινεζικές επιπτώσεις. Μάθαμε ωστόσο, ότι για τις κινεζικές εταιρείες που κι αυτές υπέστησαν ζημιά από το επιβεβλημένο κλείσιμό τους, το κινεζικό κράτος επισπεύδει τις διαδικασίες οικονομικής τους στήριξης μέσω δανείων, τα οποία οι ελληνικές εφημερίδες βάφτισαν εύγλωττα ως «ομόλογα κορονοϊού».⁷

Για να μην το γυροφέρνουμε, είναι προφανές ότι το κινεζικό κράτος, με αφορμή τον κορονοϊό, βρήκε μια πρώτη τάξεως ευκαιρία να πλήξει τις οικονομίες ανταγωνιστικών του κρατών μέσα στην ίδια την επικράτειά του. Εκεί, όπου αμερικανικές, γιαπωνέζικες, γερμανικές, γαλλικές και άλλες εταιρείες έχουν αποκτήσει δικαιώματα εκμετάλλευσης υποτιμημένης εργατικής δύναμης σε συμφωνία πάντα με το κινεζικό κράτος. Όμως, οι συμφωνίες σε συνθήκες εμπορικού πολέμου και λυσσαλέου διακρατικού ανταγωνισμού είναι σχετικές και διαρκώς υπό επαναδιαπραγμάτευση. Οι ΗΠΑ εδώ και δύο χρόνια έχουν προχωρήσει στην επιβολή δασμών στα κινεζικά προϊόντα που εισάγονται στην επικράτεια της, το αντίστοιχο πράττει η Κίνα με τα εισαγόμενα αμερικανικά προϊόντα. Το όλο ζήτημα παραλεύγει στις εφημερίδες ως «εμπορικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ-Κίνας».⁸

Η «επιδημία του κορονοϊού» αξιοποιήθηκε στο έπακρο από το κινεζικό κράτος σε τούτη τη λυσσαλέα μάχη. Σε εμάς, η όλη υπόθεση μασκαρεύεται ως «απειλή πανδημίας». Στους εργάτες της Κίνας το ίδιο πράγμα σήμαινε βία, πειθάρχηση και στέρηση ή πετσόκομμα μισθών για έναν περίπου μήνα.⁹

Δυστυχώς, η σχέση μεταξύ της «επιδημίας» του κορονοϊού και του εμπορικού πολέμου, ενώ είναι ουσιαστική, ενώ εμφανώς αποκτά αποληξίς με βίαιους τρόπους στην καθημερινότητά μας, παραμένει συσκοτισμένη. Κι όμως, η σχέση μεταξύ του «ξεσπάσματος επιδημιών» και του εμπορικού πολέμου δεν φαίνεται να είναι τωρινή. Θα μπορούσε κάλλιστα να βρει κανείς αναλογίες και στην περίπτωση της «επιδημίας Sars» το 2003, λίγο διάστημα μετά την ένταξη της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου τον Δεκέμβριο του 2001.¹⁰ Αλλά γι' αυτά τα ζητήματα έχει συνωμοτήσει το σύμπαν, ώστε να μην καταλαβαίνουμε χριστό.

Είναι επίσης σαφές, ότι με αφορμή τον κορονοϊό, το κάθε κράτος κάνει πρόσθετους, δικούς του λογαριασμούς. Το ελληνικό κράτος, για παράδειγμα, σκέφτεται να πιέσει το γερμανικό ώστε να χρησιμοποιήσει «ένα μαξιλάρι εσόδων 33 δις ευρώ» για την τόνωση της ελληνικής οικονομίας, η χρήση του οποίου για έκτακτες ανάγκες:

προϋποθέτει τη σύμφωνη γνώμη των θεσμών. Το σκηνικό τρόμου που έχει διαμορφωθεί στην Ευρώπη και με τον «κινεζικό δράκο» να απειλεί ευθέως τη γερμανική οικονομία, ίσως αυτή τη στιγμή αποδειχθεί σωτήριο για τη δημοσιονομική χαλάρωση που ζητεί η Ελλάδα.¹¹

Όπως καταλάβατε, ιδού μια ευκαιρία για το ελληνικό κράτος να ζητήσει δημοσιονομική χαλάρωση από τα κράτη-δανειστές του, κατά το ρητό «βρήκαμε παπά, ας θάψουμε πεντ' έξι». Από την άλλη βέβαια, οι ελληνικές αρχές (Υπουργείο Εσωτερικών, Υγείας και Προστασίας του Πολίτη) αποφάσισαν να ακυρώσουν τα καρναβάλια σε διάφορες πόλεις και νησιά της χώρας, πλήττοντας έτσι άμεσα την τοπική οικονομία και τους ξενοδόχους, τους εστιατορείους, τους μαγαζάτορες, όπως και τους δήμους της χώρας. Πώς συνδυάζεται λοιπόν το αίτημα για χαλάρωση και τόνωση της εθνικής οικονομίας με μέτρα για τον κορονοϊό που πλήττουν ευθέως τις τοπικές οικονομίες; Θα ήταν παράλογο να υποθέσει κανείς ότι αυτή η απόφαση έρχεται σε μια συγκυρία όπου το κράτος διαπραγματεύεται σκληρά με τους δήμους και τις περιφέρειες για τη διαχείριση μεταναστών εργατών; Πείτε μας υπερβολικούς, αλλά επιμένουμε να το λέμε: η «επιδημία» είναι εργαλείο πολλαπλής χρήσης.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΗΣΗ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΠΛΑΝΗΣ ΤΩΝ «ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ» ΤΗΣ ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑΣ

Οι επιδημίες δεν είναι βέβαια εργαλείο εμπορικού πολέμου και μόνο. Είναι πρώτη τάξεως ευκαιρία για ασκήσεις εσωτερικής πειθαρχησης και ελέγχου του δημόσιου χώρου, πεδίο δόξης λαμπρό για μπάτσους και γιατρούς. Τον δρόμο για τους μπατσο-γιατρούς τον στρώνουν εδώ τα «μαθηματικά» και οι στατιστικές της επιδημιολογίας. Ας πάρουμε μια γενική ιδέα.

Σύμφωνα με την ειδησιογραφία, μέσα σε μία εβδομάδα του Φλεβάρη στην Κίνα, οι θάνατοι από τον κορονοϊό ήταν 109.¹² Στην Ελλάδα, μέσα σε μία εβδομάδα του Φλεβάρη του ίδιου έτους, οι θάνατοι από την εποχική γρίπη ήταν 17.¹³ Αν υποκύπτουμε στον κυνικό χαρακτήρα των στατιστικών και κάναμε τις αναγωγές σε ποσοστά επί του πληθυσμού, τότε η κατάσταση στην Ελλάδα θα ήταν απείρως πιο ανησυχητική. Αλλά δεν θα επιδοθούμε εδώ στις απεχθείς μαθηματικές αναλογίες. Σημασία έχει ότι αυτό που συστηματικά αποκρύπτεται είναι οι αυθαίρετοι τρόποι με τους οποίους οι θάνατοι αποδίδονται στον κορονοϊό. Τα χαρακτηριστικά και την ταξική θέση των 109 ανθρώπων που πέθαναν από κορονοϊό μέσα σε μια εβδομάδα στην Κίνα (ή των 17 από εποχική γρίπη στην Ελλάδα) δεν θα τα μάθουμε ποτέ. Το αν είχαν επιβαρυνμένη υγεία ή όχι, το αν θρέφονταν καλά ή όχι, το αν εργάζονταν βαρέα και ανθυγιεινά ή όχι, το αν είχαν φροντίδα και υποστήριξη ή όχι, όλα αυτά εξαφανίζονται ως δια μαγείας πίσω από την ψυχρή και αδιαμφισβήτητη υπόσταση της μέτρησης. Όμως, από την εμπειρία μας και μόνο ξέρουμε ότι δεν πεθαίνουν όλοι όσοι νοσούν. Με άλλα λόγια, η στατιστική βασίζει τη δύναμή της στον αφηρημένο, αποπροσωπιοποιημένο χαρακτήρα των δεδομένων της. Από τα πορίσματά της κι έπειτα, αναλαμβάνουν δράση οι μπάτσοι και οι γιατροί με «προληπτικά μέτρα».

Υποτίθεται, βέβαια, ότι ο κορονοϊός είναι επικίνδυνος, γιατί έχει «υψηλή μεταδοτικότητα». Αλλά, και πάλι, πώς μετριέται η ρημάδα η μεταδοτικότητα; Εδώ, οι μαγανιές των επιστημόνων είναι φοβερές. Μπήκαμε στον κόπο να διαβάσουμε το άρθρο ενός «ειδικού» και μεταφέραμε εδώ την ουσία. Δύο είναι, βασικά, οι μέθοδοι εκτίμησης της μεταδοτικότητας ενός ιού. Η πρώτη είναι να «ιχνηλατηθούν» οι άνθρωποι με τους οποίους ήλθαν σε επαφή οι πρώτοι ασθενείς και να καταμετρηθούν αυτοί που νόσησαν. Στη συνέχεια, βγαίνει ένας μέσος όρος. Κοπιαστική

Απολύμανση δημοτικού σχολείου στη Θεσσαλονίκη, όπου νόσησε το παιδί της πρώτης γυναίκας «ασθενούς» από κορονοϊό. Πασχίζει αυτό το κράτος να συστήσει ψυχραιμία, αλλά πού να τα βάλεις με τον σύλλογο γονέων και κηδεμόνων... Απέναντί του, ακόμα και ο «κινεζικός δράκος» βάζει την ουρά στα σκέλια.

μέθοδος θα λέγαμε, από την άλλη όμως εξόχως ανακριτική και μπάτσικη. Η δεύτερη μέθοδος είναι ακόμα πιο... μπαμπέσα. Παίρνουν, λέει, τα διαρκώς συσσωρευόμενα δεδομένα των κρουσμάτων και τα βάζουν σε κάτι εξισώσεις που λειτουργούν ως «μοντέλα πρόβλεψης». Δηλαδή, πιασ' το αυγό και κούρευτο. Τι διάολο είναι αυτές οι εξισώσεις και τι σκατά μοντέλα εξαίνουν, τρέχα-γύρευε.

Τέλος, υπάρχει και το περιβόητο ποσοστό θνησιμότητας του κορονοϊού, δηλαδή το πόσοι άνθρωποι αναμένεται να πεθάνουν σε σχέση με αυτούς που νοσούν. Ο κορονοϊός στην Κίνα λέγεται ότι έχει ποσοστό θνησιμότητας 2%, δηλαδή για κάθε 100 ανθρώπους που νοσούν οι 2 εκτιμάται ότι θα πεθάνουν. Σύμφωνα, όμως, με τα λόγια του ειδικού που παραθέσαμε, αφενός αρκετοί άνθρωποι στην Κίνα που προσβλήθηκαν από τον ιό, πέθαναν εξαιτίας μιας ήδη επιβαρυνμένης υγείας. Αφετέρου, πολλοί άνθρωποι νόσησαν, δεν αποτάθηκαν στο νοσοκομείο, δεν καταγράφηκαν στις επίσημες στατιστικές, οπότε είναι αδύνατο να υπολογιστεί ο πραγματικός αριθμός των νοσούντων.¹⁵ Κατά συνέπεια, το ποσοστό αυτό είναι εντελώς αυθαίρετο και, στην προκειμένη, τεχνητά ανεβασμένο.

Εν ολίγοις: τα «μαθηματικά» του κορονοϊού, αγαπητοί αναγνώστες, δεν είναι τίποτε άλλο παρά ανθρώπινες, αυθαίρετες κατασκευές, εμποτισμένες σε υποκειμενικές ερμηνείες και πολιτικές στοχεύσεις. Ωστόσο, τα «μαθηματικά» αυτά πηγαίνουν χέρι-χέρι με βία και μπάτσους.

Ο χώρος της στήλης είναι περιορισμένος, οπότε αναγκάζομαστε να κλείσουμε το θέμα εδώ. Θα επανέλθουμε ξανά στο ζήτημα, πιστεύουμε ότι ευκαιρίες θα έχουμε πολλές. Προς το παρόν, βήξτε ελεύθερα στο μετρό και αν κάποιος σας αγριοκοιτάξει, πείτε του να σας καταγγείλει στον Κυριάκο· κοινώς στείλτε τον στο διάολο.

1. Δημήτρης Κανελλόπουλος, «Τσιμουδιά», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 27/02/2020 (στήλη Πολιτικά Παρασκήνια).
2. Μάριος Χριστοδούλου, «Αναζητείται "εμβόλιο" για την οικονομία», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 28/02/2020.
3. Η «εποχικότητα» μπορεί να σώσει τον ελληνικό τουρισμό», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 28/02/2020.
4. «Φόβοι επιστροφής στο κραχ του 2008», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 28/02/2020.
5. Philip Orchard, "Assessing the Economic Effects of the Coronavirus", *Geopolitical Futures*, 12/02/2020. Σ' αυτό το αμερικανικό site πληρώνουμε συνδρομή για να έχουμε πρόσβαση σε «γνώση». Αν θέλετε το άρθρο, μπορούμε να σας το στείλουμε.
6. «Ανυπολόγιστο είναι το κόστος για την τουριστική βιομηχανία της Κίνας», *Καθημερινή*, 02/02/2020.
7. «Απλήρωτοι μένουν εργαζόμενοι στην Κίνα εξαιτίας του κορονοϊού», *Καθημερινή*, 20/02/2020.
8. Ενδεικτικά, «Άρχισε ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ - Κίνας», *Καθημερινή*, 07/07/2018.
9. Περισσότερα για το τι έπαθαν με τον μισθό τους οι εργάτες και εργάτριες στη Κίνα, δεξ «Απλήρωτοι μένουν εργαζόμενοι στην Κίνα εξαιτίας του κορονοϊού», ό.π.
10. Ενδεικτικά για τον οικονομικό αντίκτυπο του Sars, βλ. «Μεγαλύτερος ο αντίκτυπος από την επιδημία Sars του 2003», *Καθημερινή*, 02/02/2020.
11. Μάριος Χριστοδούλου, «Αναζητείται "εμβόλιο" για την οικονομία», ό.π.
12. Κορονοϊός - Κίνα: 109 νέοι θάνατοι, 397 νέα επιβεβαιωμένα κρούσματα, *Καθημερινή*, 22/2/2020. Εκεί, διαβάζουμε ότι συνολικός αριθμός των νεκρών από κορονοϊό, από τις αρχές του ξεσπάσματος της επιδημίας μέχρι τις 20/02, ήταν 2.345.
13. Συνολικά 38 θάνατοι από την εποχική γρίπη, οι 17 την τελευταία εβδομάδα, *Καθημερινή*, 06/02/2020.
14. Alex Berezow, "How dangerous is the Wuhan Coronavirus?", *Geopolitical Futures*, 17/02/2020.
15. Ό.π.